

Wyrok z dnia 18 stycznia 2002 r., I CKN 847/99

Akcje nabyte lub posiadane przez podmiot zależny nie są traktowane jako akcje własne w rozumieniu art. 365 § 4 k.h.

Sędzia SN Maria Grzelka (przewodniczący)

Sędzia SN Marek Sychowicz

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Grzegorza J. przeciwko BIG Bankowi G. S.A. w W. o unieważnienie uchwały, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 18 stycznia 2002 r. na rozprawie kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 grudnia 1998 r.,

oddalił kasację i zasądził od powoda Grzegorza J. na rzecz pozwanego Banku kwotę 1000 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód Grzegorz J. wnosił o unieważnienie uchwały nr 6 walnego zgromadzenia Banku Inicjatyw Gospodarczych BIG S.A. w W., podjętej w dniu 25 marca 1997 r. powołując się na przepisy art. 413 i 414 k.h. w związku z art. 435 § 2 i 365 § 4 k.h. W bezspornych okolicznościach faktycznych powód twierdził, że akcje nabyte lub posiadane przez podmiot zależny są – w świetle powołanych przepisów – traktowane jako własne podmiotu dominującego (art. 365 § 4 k.h.), istnieją zatem podstawy do uwzględnienia powództwa.

Sądy obu instancji nie podzieliły tego zapatrywania, gdyż prawidłowa wykładnia art. 365 § 4 k.h., odmawiająca spółce wykonywania prawa głosu z akcji własnych, i zakres zastosowania tego zakazu, nie mogą być oderwane od postanowień zawartych w § 1 i 2 tego artykułu. Ustanowiony zakaz wykonywania prawa głosu nie może dotyczyć akcjonariusza banku spółki akcyjnej, w którego

kapitale akcyjnym spółka ma określony pakiet akcji, nie będących akcjami własnymi spółki, lecz akcjami innego podmiotu o odrębnej osobowości prawnej. Tego akcjonariusza nie wiążą omawiane ograniczenia przewidziane w art. 365 § 4 k.h. W ocenie Sądów obu instancji bezzasadny jest także zarzut naruszenia art. 435 § 2 k.h., wskazujący na brak większości przez ten przepis wymaganej.

Grzegorz J. zarzucił w kasacji naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 435 § 2 i 365 § 4 k.h. w związku z art. 74 i 78 ust. 6 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm. – "Pr.bank.") – przez uznanie, że do oceny, czy uchwała walnego zgromadzenia spółki akcyjnej stanowiącej bank ustanowiony i działający na podstawie Prawa bankowego, w sprawie pozbawienia dotychczasowych akcjonariuszy prawa poboru akcji w części lub w całości została podjęta większością przynajmniej czterech piątych głosów oddanych (art. 435 § 2 k.h.), nie ma zastosowania art. 78 ust. 6 w związku z art. 74 Pr.bank. (obecnie art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. Nr 140, poz. 239 ze zm.) oraz że akcje nabyte i posiadane przez podmiot zależny nie są uważane za akcje własne spółki. Skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego orzeczenia oraz wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 74 Pr.bank., w zakresie nie uregulowanym w ustawie, bank w formie spółki akcyjnej działa zgodnie z przepisami kodeksu handlowego o spółkach akcyjnych. Z powyższego unormowania wynika, że bank utworzony w formie spółki akcyjnej podlega jednocześnie regulacji prawnej, zawartej w Prawie bankowym i w kodeksie handlowym, a odesłanie do przepisów kodeksu handlowego jest następstwem fragmentarycznej regulacji funkcjonowania tego banku w przepisach Prawa bankowego. Postanowienia tego Prawa dotyczące banku w formie spółki akcyjnej są przepisami szczególnymi w stosunku do odpowiednich przepisów kodeksu handlowego, dlatego znajdują zastosowanie przed przepisami kodeksu handlowego. Przepisy kodeksu handlowego mają więc zastosowanie we wszystkich kwestiach w ogóle nie uregulowanych w Prawie bankowym lub zawierających regulację niewystarczającą. Ukształtowane w doktrynie zapatrywanie pozostaje aktualne także po wejściu w życie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.

Prawo poboru, na tle realizacji którego wynikł spór, oraz istotne cechy ustawowego prawa poboru, przysługującego dotychczasowym akcjonariuszom znalazły unormowanie w kodeksie handlowym (art. 435). Istotą prawa poboru jest uprawnienie do objęcia całości lub części nowych akcji, a jego wykonanie skutkuje nabyciem w sposób pierwotny własności co najmniej jednej akcji nowej emisji. Prawo poboru nie jest prawem bezwzględny i może być wyłączone (także w przypadku określonym w art. 435 § 2 k.h.), co prowadzi do uszczuplenia praw akcjonariusza w spółce. Uchwała o pozbawieniu prawa poboru ma wyjątkowy, kwalifikowany charakter, w związku z czym kodeks handlowy wymaga dodatkowych przesłanek jej podjęcia, do których należy większość 4/5 oddanych głosów (art. 435 § 2 zdanie drugie k.h.).

Prawo głosu na walnym zgromadzeniu ma charakter bezwzględny, a zatem akcjonariusz nie może być pozbawiony tego prawa. Kodeks handlowy przyznaje każdej akcji co najmniej prawo jednego głosu (art. 404 zdanie pierwsze). Wyjątkiem od tej zasady jest – powołany w kasacji – art. 365 § 4 k.h., dotyczący akcji własnych spółki, z których nie wykonuje się prawa głosu. Chodzi tu – jak trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny – o akcje własne, które spółka nabyła w drodze egzekucji i na zaspokojenie roszczeń względem akcjonariusza, niemożliwych do zaspokojenia z innego majątku tego akcjonariusza, a także akcje nabyte celem ich umorzenia (art. 365 § 2 k.h.). Przewidziany w art. 365 k.h. zakaz nabywania w drodze czynności prawnych własnych akcji przez spółkę ma na celu – jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 1 października 1998 r., I CKN 338/98 (OSNC 1999, nr 3, poz. 58) – zapobieżenie sytuacjom, które mogą, zagrażając interesom wierzycieli, prowadzić do zmniejszenia w ten sposób jej kapitału akcyjnego.

Powołany w kasacji art. 78 Pr.bank., w zakresie dotyczącym nabywania lub posiadania akcji przez podmiot zależny, ustanawia środki kontroli przepływu akcji w bankach działających w formie spółki akcyjnej. Zapobiegają one niekontrolowanemu obrotowi akcjami banków. Uregulowanie o charakterze wyjątkowym zawarte w art. 365 § 4 k.h. wymaga, co trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny, ścisłej wykładni. Chybiona jest zatem – podjęta w kasacji – próba rozciągnięcia tego przepisu na sytuacje nim nie objęte. Wbrew odmiennym twierdzeniom kasacji, zastosowanie art. 78 Pr.bank. – w świetle powyższych wywodów – jest w rozpoznawanej sprawie – wyłączone.

Z przytoczonych przyczyn kasacja powoda nie zawiera usprawiedliwionej podstawy i dlatego podlega oddaleniu (art. 393¹² k.p.c.).